

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی ، گروه زبان و ادبیات فارسی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش : زبان و ادبیات فارسی

عنوان:

مقایسه ی سیمای زن در اشعار
سیمین بهبهانی و پروین اعتصامی

استاد راهنما :
دکتر احمد خیالی خطیبی

استاد مشاور:
دکتر رسول چهرقانی

پژوهشگر:
فاطمه ابراهیمی

تابستان ۱۳۹۱

تقدیم به :

بچه های مدرسه ام ؛

کودکانم که اگر بر گونه های خشکی زده شان دستی از مهربانی کشیدم، از زمین بلندم کردند و به آسمان رساندند . آنها که بیش از آنکه از من بیاموزند ، به من آموختند و امروز اگر هر چه دارم از دولت چشم های معصوم آنهاست که در کلاسم جز به شوق ، تر نشد.

سپاس گزاری:

سپاس بی انتها خدایی را که هنوز و تا همیشه در این نزدیکیست . او که قلم را جان بخشید و مرا این امکان ، که زیرسایه ی مهربانیش قد بکشم و روایتگر آشنایی هایش باشم. دوستی که از من با همیشه ی نقص و تقصیرم دل زده نشد.

منت دار پدر و مادری هستم که جان عزیزشان را چراغ راهم کردند.

باتشکر فراوان از استاد ارجمند جناب آقای دکتر خطیبی و جناب آقای دکتر چهرقانی که با صبر و اغماض برکوتاهی هایم راه را بر من هموار کردند. و تقدیر از استاد گرامیم دکتر صادقی که گرچه پاهای کوتاهم از ادامه ی مسیر با ایشان باز ماند اما همواره خود را زیر بالهای گسترده شان می بینم.

سپاس ویژه از استاد دانشمند و مهربانم سرکار خانم دکتر خمسه که در افق نگاه بلندشان به من فرصت دوباره پریدن دادند.

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب فاطمه ابراهیمی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۴۰۱۷۱۷۱۰۰۰ در رشته زبان و ادبیات فارسی که در تاریخ ۱۳۹۱/۴/۲۸ از پایان نامه خود تحت عنوان: مقایسه سیمای زن در اشعار سیمین بهبهانی و پروین اعتصامی با کسب نمره ۱۷ و درجه خوب دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم:

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۱/۴/۲۸

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای / خانم فاطمه ابراهیمی
از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۷ بحروف **خوبه** و
با درجه **خوب** مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده.....
۳	فصل اول کلیات
۴	مقدمه.....
۶	۱-۱ بیان مسأله تحقیق.....
۸	۲-۱ اهداف تحقیق.....
۹	۳-۱ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق.....
۱۰	۴-۱ سوالات و فرضیات تحقیق.....
۱۱	۵-۱ مدل تحقیق.....
۱۲	۶-۱ روش تحقیق.....
۱۱	۷-۱ قلمرو تحقیق.....
۱۱	۸-۱ جامعه و حجم نمونه.....
۱۲	۹-۱ محدودیت ها و مشکلات تحقیق.....
۱۲	پی نوشت ها.....
۱۳	فصل دوم: متودولوژی تحقیق.....

۱۴۱-۲ روش تحقیق و تجزیه ی داده ها.....
۱۴۱-۲ مندرجات تحقیق.....
۱۵ فصل سوم: مطالعات نظری و پیشینه تحقیق
۱۶۱-۳ بازنمایی واقعیت اجتماعی زن در ادبیات.....
۱۶۱-۱-۳ تصویر زن در ادبیات باستان.....
۱۷۲-۱-۳ تصویر زن در آثار تاریخی.....
۱۷۱-۲-۱-۳ زن در زمان ساسانیان.....
۱۸۲-۲-۱-۳ زن در تاریخ بلعمی.....
۱۹۳-۲-۱-۳ زن در ادبیات آیین زردشت
۲۲۲-۳ زن در مشروطه.....
۲۳- ادبیات مشروطه
۲۴۳-۳ شعر زن.....
۲۴۱-۳-۳ پیش از مشروطه.....
۲۷۲-۳-۳ عصر مشروطه.....
۳۰۳-۳-۳ بعد از مشروطه.....
۳۲۳-۴-نقش و جایگاه زن در حقوق اسلامی.....
۳۴- یکسان بودن زن و مرد در قبال احکام شرعی.....

۳۶ ۳-۵-۵ فمینیسم
۳۷ ۳-۵-۱ تعریف
۳۷ ۳-۵-۲ پیشینه تاریخی
۳۹ ۳-۵-۳ علل پیدایش
۴۰ ۳-۵-۴ اهداف و اصول جنبشهای فمینیسمی
۴۱ ۳-۵-۵ انواع فمینیسم
۴۲ ۳-۵-۶ اسلام و فمینیسم
۴۳ ۳-۵-۷ تساوی زن و مرد
۴۴ ۳-۵-۸ آزادی
۴۴ ۳-۵-۹ نتیجه گیری
۴۴ ۳-۶ پیشینه تحقیق
۵۳ پی نوشت ها
۵۶ فصل چهارم: سیمای زن در اندیشه های پروین اعتصامی
۵۷ ۴- پروین اعتصامی
۵۷ ۴-۱-۱ زندگی نامه
۵۷ ۴-۱-۱-۱ تولد
۵۷ ۴-۱-۱-۲ کودکی

۵۸ ۴-۱-۱-۳ اعتصام الملک.....
۶۰ ۴-۱-۱-۴ مادر پروین.....
۶۰ ۴-۱-۱-۵ تحصیلات.....
۶۱ ۴-۱-۱-۶ اخلاق پروین.....
۶۲ ۴-۱-۱-۷ ازدواج.....
۶۲ ۴-۱-۱-۸ نخستین چاپ دیوان اشعار.....
۶۲ ۴-۱-۱-۹ کتابداری.....
۶۳ ۴-۱-۱-۱۰ دعوت دربار و مدال درجه سه.....
۶۳ ۴-۱-۱-۱۱ دوران بیماری و مرگ پروین.....
۶۴ ۴-۱-۲-آثار.....
۶۴ - دیوان اشعار.....
۶۴ ۴-۱-۳ ویژگی‌های شعرهای پروین.....
۶۵ ۴-۱-۳-۱ سبک اشعار.....
۶۵ ۴-۱-۳-۲ جنبه‌های بدیع شعر سستی پروین.....
۶۷ ۴-۱-۳-۳ اخلاق در شعر پروین.....
۶۷ - همگانی کردن اخلاق شایسته.....
۶۷ - جلوه‌هایی از حقیقت الهی در شعر پروین.....

۶۷ - ظلم ستیزی و پشتیبانی از مظلومان.....
۶۸ - سیاست و اخلاق.....
۶۸ -عاطفه، مهم‌ترین عامل تأثیر گذاری.....
۶۸ -آرزوها و دغدغه های پروین در شعر.....
۷۰ ۴-۱-۴ تهمت شاعری.....
۷۰ ۴-۱-۵ جهان بینی:
۷۱ ۴-۲ جلوه های زنانه در شعر پروین اعتصامی
۷۲ ۴-۲-۱ علل مردانه دانستن شعر پروین
۷۵ ۴-۲-۲ مایه های زنانه در شعر پروین.....
۸۱ ۴-۲-۳ شعر پروین ،مرحله گذر از فمینیسم
۸۱ ۴-۲-۴ چهره زن در اشعار پروین اعتصامی.....
۸۷ ۴-۲-۵ پروین اعتصامی و حقوق زنان
۸۹ پی نوشت ها.....
۹۱ فصل پنجم: سیمای زن در اندیشه های سیمین بهبهانی.....
۹۲ ۵- سیمین بهبهانی.....
۹۲ ۵-۱-۱ زندگی.....
۹۲ ۵-۱-۱-۱ تولد.....

۹۲۲-۱-۱-۵ پدر سیمین
۹۳۳-۱-۱-۵ مادر سیمین
۹۵۴-۱-۱-۵ کودکی
۹۵۵-۱-۱-۵ تحصیلات
۹۷۶-۱-۱-۵ آغاز شاعری
۹۷۷-۱-۱-۵ ازدواج
۹۸۸-۱-۱-۵ آثار
۹۸- شعر
۹۹- گزینه شعر
۹۹- ترجمه
۹۹- قصه و خاطره
۹۹- نقد و مصاحبه
۹۹- شناخت نامه
۹۹- ترجمه شعرهای سیمین در خارج از کشور
۱۰۰- جوایز و افتخارات
۱۰۰۲-۱-۵ بررسی آثار سیمین
۱۰۰۱-۲-۱-۵ نوشته های منشور

- ۱۰۵ ۲-۲-۱-۵ آثار منظوم سیمین بهبهانی
- ۱۰۵ -جای پا.....
- ۱۰۶ - سه تار شکسته.....
- ۱۰۶ - چلچراغ.....
- ۱۰۶ - مرمر - رستاخیز.....
- ۱۰۶ - خطی ز سرعت واز آتش - دشت ارژن.....
- ۱۰۶ - یک دریجه آزادی.....
- ۱۰۷ ۳-۱-۵ ویژگی های شعری سیمین.....
- ۱۰۹ ۱-۳-۱-۵ غزل.....
- ۱۰۹ - بانوی غزل.....
- ۱۱۱ ۲-۳-۱-۵ تاثیر پذیری.....
- ۱۱۱ ۳-۳-۱-۵ تلمیحات.....
- ۱۱۲ ۴-۳-۱-۵ فرهنگ عامه.....
- ۱۱۲ ۵-۳-۱-۵ سهم سیمین در ادبیات معاصر.....
- ۱۱۳ ۴-۱-۵ اندیشه های اجتماعی در آثار سیمین بهبهانی.....
- ۱۲۰ ۵-۱-۵ انسان، در شعر سیمین بهبهانی.....
- ۱۲۰ ۲-۵ جایگاه زن در شعر سیمین.....

۱۲۲ ۱-۲-۵ کولی واره ها
۱۲۴ ۲-۲-۵ نقش مرد در جایگاه زن
۱۲۵ ۳-۲-۵ زنانگی در شعر سیمین
۱۲۷ ۱-۳-۲-۵ زنان شعر سیمین
۱۲۹ پی نوشت ها
۱۳۱ فصل ششم: مقایسه ی تحلیلی اشعار پروین اعتصامی و سیمین بهبهانی
۱۳۲ ۶- زن در نقش مادری
۱۳۲ ۱-۶ زن و باروری
۱۳۳ ۲-۶ مهر مادری
۱۳۴ ۱-۲-۶ تاثیر متقابل مادر و فرزند
۱۳۷ ۲-۲-۶ شکوه از رنج بی مادری
۱۳۸ ۳-۲-۶ سنگ صبور
۱۳۹ ۴-۲-۶ مسئولیت پذیری زن
۱۳۹ ۵-۲-۶ مربی و معلم
۱۴۱ ۶-۲-۶ مدیریت زندگی
۱۴۲ ۳-۶ زن و تحمل رنج
۱۴۲ ۱-۳-۶ یاس اندوه و تنهایی

۱۴۳ ۲-۳-۶ تحمل فقر ونداری
۱۴۴ ۴-۳-۶ بی وفایی مرد به زن
۱۴۵ ۴-۴-۶ آزاد و اذیت زن توسط مرد
۱۴۷ ۵-۶-۵-برابری زن و مرد
۱۴۹ ۶-۶-۶-عزت نفس در زنان
۱۴۹ ۷-۶-۶-ارزش علم
۱۴۹ ۸-۶-۶-زن و مسائل جنسی
۱۴۹ ۱-۸-۶-۶-عشوه گری و طنازی
۱۵۱ ۲-۸-۶-۶-هوی و هوس
۱۵۲ ۳-۸-۶-۶-فریب خوردگی
۱۵۲ ۹-۶-۶-نقاب تزویر بر چهره ی زن
۱۵۳ ۱۰-۶-۶-تقلید زن
۱۵۳ ۱۱-۶-۶-زن و عشق
۱۵۳ ۱-۱۱-۶-۶-زن عاشق
۱۵۳ ۲-۱۱-۶-۶-بی طاقتی در عشق
۱۵۴ ۳-۱۱-۶-۶-زن معشوق
۱۵۵ ۴-۱۱-۶-۶-بازیچه قرار دادن مرد

۱۵۶ ۵-۱۱-۶ خوش باوری
۱۵۶ ۶-۱۱-۶ بازیچه بودن زن
۱۵۷ ۷-۱۱-۶ غرور زن
۱۵۷ ۸-۱۱-۶ حیا و عفت
۱۵۷ ۱۲-۶ زن و باورهای مذهبی
۱۵۷ ۱-۱۲-۶ دعا
۱۵۸ پی نوشت ها
۱۵۹ فصل هفتم: نتیجه گیری
۱۶۷ جدول بررسی تطبیقی سیمای زن در نقشهای مختلف، در آثار دو شاعر
۱۶۹ فهرست منابع و مأخذ

چکیده

لتسکنوا الیها... (روم - ۱۲)

زن به عنوان نیمه ی بشریت خوا ناخواه کانون توجه ومرجع بسیاری از امور انسانی است . از بررسی و تحلیل خطوط ذهنی خالق اثرنوع نگاه او به سیمای زن را می توان مشخص کرد. شناخت و کشف این مهم در اشعار دو شاعر نامدار ادب معاصر فارسی، پروین اعتصامی و سیمین بهبهانی، و دست یابی به اختلاف و اشتراک اشعار آنان از این جهت و تبیین علل اصلی این اختلاف و اشتراک و در نتیجه بررسی سنجشی و مقایسه ای چهره ی زن در شعر معاصر آن هم بین دو شاعر زن در یک دوره نزدیک به هم، سؤالهای مطرح شده و هدف اصلی این پایان نامه حاضر را تشکیل می دهد. این پایان نامه در طول هفت فصل بیان شده که عبارت است از: کلیات ، متودولوژی تحقیق ، مطالعات نظری و پیشینه تحقیق، سیمای زن در اندیشه های پروین اعتصامی و سیمین بهبهانی ، مقایسه ی تحلیلی اشعار پروین اعتصامی و سیمین بهبهانی و نتیجه گیری. جهت مقایسه و بررسی سیمای زن از نگاه این دو شاعر علاوه بر مطالعه ی اشعار و کتاب های آن دو ومجموعه مقالات وکتب مربوط ، بررسی محیط خانوادگی و اجتماعی و عصر دو شاعر، مطالعه تاثیر عوامل متعدد بر نحوه شعر آنان صورت گرفته است . و در پایان مقایسه نگاه این دو شاعر به زن ، این نتیجه به دست آمد که این دو شاعر در دو مسیر متفاوت ولی به ندرت مغایر، با دو جهان بینی مختلف در زمینه عقاید، افکار، بیان مسائل، زاویه دید و ... در اشعارشان به زن پرداخته اندو موارد اشتراکی نیز وجود دارد که یا در زبان چون بعضی نصایح اخلاقی و اشارات اجتماعی مانند گریز از

دروغ و ریا و تمایل به راستی و قناعت یا بیان فقر و اختلاف طبقاتی و... را از زبان زن بیان می کنند. از جمله دلایل اصلی اختلاف آنها نیز می توان به محیط خانواده، اجتماع، نحوه تربیت و طول عمر و تجربه ی متفاوت حاصل از آن اشاره کرد.

فصل اول:
کلیات

مقدمه

زنی مسلمانم

زنی ز خطه خاور

زنی ز قافله جان

زنی ز تربت ایمانم

زنی خودآگاهم ...

من از سیاهی ترس و حسد رها گشتم

بلوغ حادثه است و من از دل ظلمت

طلوع خواهم کرد .

اسیر بند خرافات و پوچی ذلت

دگر نمی مانم

زنی ز شرق مسلمان

زنی خودآگاهم ...

من یک زنم ...

این جنگل بی رحم زمانه فرصت انسان ماندن و متعالی شدن را از ظریفترین مخلوق الهی

دریغ می دارد و او را محکوم به انتخاب یکی از این دو بیراهه می کند که : همچون کلاغ شوم در

خانه ماندن و به قار قار کردن و زشت و نفرت بار احمقانه زیستن که یعنی زن نجیب و متدین و یا